

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN BAŞARISIZLIK NEDENLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

İzzet DÖŞ*

Özet

Bu araştırmanın amacı, orta öğretim düzeyindeki öğrencilerin başarısızlık nedenlerini öğretmen görüşlerine göre tespit etmektir. Araştırma, yarı yapılandırılmış mülakat formuyla Hakkâri ilindeki genel orta öğretim kurumlarını kapsayacak şekilde bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin bir kısmının görüşlerine başvurularak gerçekleştirilmiştir. Toplam 12 okulda, 220 öğretmen-den 54 öğretmenin formu değerlendirmeye alınmıştır. Veri toplama aracında beş açık uçlu soru sorulmuş ve verilerin analizinde frekanslara bakılmıştır. Öğrenci, yönetim, veli, öğretmen ve bölgesel boyutlarda toplam 113 başarısızlık nedeni ifade edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Ortaöğretim, başarısızlık, başarısızlık nedenleri

Giriş

Orta öğretim eğitimi, öğrencinin ilköğretim sonrası ve yüksek öğrenim arasındaki geçişi sağlayan önemli bir eğitim sürecidir. Bir öğrencinin hayatındaki en kritik dönem, ortaöğretim eğitimidir. Çünkü orta öğretimdeki eğitim, bireyin gelecekteki yaşantısını doğrudan etkilemektedir. Dört yıllık orta öğretimdeki eğitim ve öğrencinin performansı, bu süreçten sonraki tüm yaşantısını olumlu veya olumsuz anlamda etkileyecektir. Ortaöğretimde öğrenciler, üniversiteye girmeyi ve hedefledikleri bir mesleğin eğitimini almak istemektedirler. Türkiye’de üniversiteye giriş, çok zorlu bir çalışmayı gerektirmektedir. Artan nüfus, başarılı olma arzusu, bazı meslek gruplarına artan ilgi, öğrencilerin okuma isteklerini artırmaktadır.

Öğrencilerin, hedefledikleri meslekleri elde etmeleri başarılı olmalarına bağlıdır. Okulda öğrendikleri bilgiler dâhilinde girecekleri sınavlar, öğrencilerin başarılı olup olmadığını belirleyecektir. Okul başarısı, akademik açıdan gösterilen üstünlüğe göre saptanan bir göstergedir. Okul, bilişsel gelişimin sağlandığı, bilginin kazanıldığı, akademik üstünlüğe ulaşmak için ortamın hazırlandığı bir yerdir. Üstün olarak kabul edilen notlar okul başarısını; bu notların altında olan notlar ise okul başarısızlığını ifade eder (Keskin ve Yapıcı, 2008,21).

Şama ve Tarım (2007,138), öğrenci başarısını etkileyen değişkenleri fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durum ve koşullarla ilgili olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler arasında sosyo-ekonomik farklılıkların yanında, ilgi, değer ve tutum gibi duyuşsal

* Hakkâri İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Eğitim Müfettişleri Başkanlığı

özellikler açısından da farklılıklar bulunmaktadır. Bu özellikler beraberinde öğrenciler arasında farklılığı da beraberinde getirmektedir. Bireyin başarısını etkileyen faktörlerden, kendisi ile ilgili olanlar; öğrencinin kişilik özellikleri ile zihinsel, fiziksel, duygusal olgunluğu ve uyum, kaygı, motivasyon düzeyidir (Keskin ve Yapıcı, 2008,21).

Her birey, başkalarına benzeyen özelliklerinin yanında benzemeyen özelliklere de sahiptir. Özellikle okul ortamında öğrencilerin öğrenmelerinde; zekâ, yetenek, kişilik özellikleri ve davranışlar açısından farklılıklar olabilmektedir (Bacanlı, 2000,137). Ayrıca; zekâ, çalışma alışkanlıkları ve sorumluluk duygusu da başarıyı etkilemektedir. Başarı veya başarısızlığın, kendi davranışları sonucu olduğuna inanan öğrenciler başarılı olurken; başarısızlıklarını, şanssızlık, derslerin zorluğu vb. dış faktörlere bağlayan öğrencilerin başarısız oldukları gözlenmiştir. Bununla beraber, ergenlik döneminde olan ortaöğretimde okuyan öğrenciler birtakım duygusal nedenlerle başarısız olabilmektedir. Sürekli duygusal gerginlik içinde olan, içe dönük ve dikkat dağınıklığı yaşayan bir öğrencinin okulda başarı göstermesi beklenemez (Bozkurt, 1998,28).

Okul başarısı, zihinsel olmayan birçok faktör tarafından da önemli düzeyde etkilenmektedir. Bunlar arasında başarı güdüsü, kaygı, ailenin nitelikleri, sosyo-ekonomik özellikler, okul ve eğitim koşullarının yetersiz oluşu, genel çevre özellikleri, beslenme, sağlık koşulları vb. yer almaktadır. Öğrenmeyi etkileyen değişkenler, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal durum ve koşullarla alakalıdır. (Güleç ve Alkış, 2003,20).

Öğrenci başarısızlığında, eğitim sisteminden kaynaklanan birtakım sorunlar da önemli bir etkidir. Bu sorunlar öğrencide; güvensizlik, küçümsenme duygusu, başkalarına bağımlı olma, korku, nefret, aşağılık kompleksi vb. yıkıcı duyguların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Kaya, 1993,95). Eğitimciler, yıllarca öğretimin niteliğinin öğrencilerin davranışını ve başarısını etkileyen temel faktör olduğunu vurgulamışlardır (Kapusuzoğlu, 2004,3).

Öğretmenin, öğrencilerini tanıması da öğrenci başarısında önemli bir faktördür. Öğretmenin, öğrencilerini tanıması hem öğrencilerin hem de öğretmenin başarısını geniş ölçüde etkiler. Bireyin tanınması için ilgi ve yetenekleri, başarı ve başarısızlıkları, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri, sorunları, zayıf ve güçlü yanları, ilgi, tutum ve değer yargıları, yetiştiği çevrenin geliştirici ve engelleyici etkileri gibi ve daha pek çok özelliklerinin ayrıntılı olarak bilinmesi gerekir (Özgüven, 2002,43).

Sınıf yönetimi, öğrenci başarısı konusunda etkili olan diğer bir etkidir. Etkili sınıf yönetimi konusunda yapılan araştırmalar, okulda yapılacak olan başarılı her değişikliğin öğretmenin becerileri ve yeteneği ile ilişkili olduğunu ortaya koymakta; öğretmenin en önemli rolünün, iyi düzenlenmiş ve planlanmış sınıf yönetimini temel alan olumlu ve destekleyici ortam yaratmak olduğu belirtilmektedir. Ayrıca yüksek yetkinliğe sahip öğretmenler, öğrencilerin öğrenme etkinliklerine katılımlarını sağlamada daha başarılıdır (Sucuoğlu, Ünsal ve Özokçu, 2004, 57).

Ders kitaplarının okunabilir olması, dersin konularının anlaşılmasını kolaylaştıracak ve öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle okunabilirlik konusu, ders kitabı yazarlarının da dikkate alması gereken hususlardan olmalıdır. Benzer şekilde ders kitabının öğrenci yaş düzeyine uygunluğu da önem arz etmekte-

dir. Ders kitapları geliştirilirken yaş düzeyine uygunluğu araştırılmalıdır (Tekbıyık, 2006, 445; Karadüz, 2006,14).

Öğrenci başarısızlığında diğer bir unsur da anlatım yeteneği ve dil bilgisidir. Sözlü ve yazılı anlatımın temel malzemesi dildir. Dilin yapı taşları ise; kelimelerdir. İşte bunun içindir ki; anlatımı başarılı kılan unsurlardan biri, yazım kurallarına uyulmasıdır. Bu kuralları gereği kadar bilmedikçe düzenli bir metin yazmaya imkân yoktur. Herhangi bir yazılı metnin başarılı olmasında diğer koşullarla birlikte, yazım kurallarına uymak, noktalama işaretlerini doğru ve yerinde kullanmak da önemli rol oynamaktadır. Noktalama işaretleri gelişigüzel kullanılmaz. Kullanım yerlerini çok iyi bilmek ve ona göre kullanmak, metin yazmada başarıyı sağlayan en önemli unsurlardandır. Noktalama işaretlerinin kullanım yerlerini öğrenmemiş olanlar yazılı anlamda başarısız duruma düşerler (Uludağ, 2002, 101).

Öğretim süreci bir iletişim sürecidir. Öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişim biçimi öğretimin niteliğini etkilemektedir. Öğrenme ortamında değişik iletişim biçimleri tercih edilebilir. Eğer sınıf mevcudu kalabalık değilse ve öğretim için ayrılan süre yeterli ise öğretmen yatay iletişim türünü tercih etmelidir. Çünkü bu iletişim türü hem öğrenci, hem öğretmen hem de öğretimin etkinliği ve verimliliği açısından daha yararlı olmaktadır (Kızılok, 2001,159). Aşağı ve yukarı doğru iletişim, üst ve alt kademe arasındaki iletişimi kapsarken; yatay iletişim, aynı kademedeki yönetici ve meslektaşlar arasındaki iletişimi içermektedir. Yatay iletişim, bölüm içindeki problemlerin çözümü, bölümler arası koordinasyon ile inisiyatiflerin değişimi ve gelişimini kolaylaştıran ve düzenleyen mesajları içermektedir (Şahin, 2007, 91).

Öğrenci başarısını etkileyen faktörler; bireyin kendisi ve çevresiyle ilgili olanlar diye iki grup altında toplanabilir. Çevresiyle ilgili olanlardan en önemlisi; aile ortamıdır. Aile, öğrencinin okul başarısı üzerindeki en önemli belirleyicilerden birisidir. Aileler çok yönlü olarak çocuklarının başarı durumlarına etki edebilir (Aslanargun, 2007,120). Ailenin sosyo-kültürel yapısı, ekonomik yapısı ve ailedeki geçimsizlikler gibi etkenler öğrenci başarısını doğrudan etkileyen faktörlerdir. Ayrıca çocuğun yeterli ilgi ve sevgi görmediği aile ortamındaki geçimsizlikler ve dengesizlikler de çocuğun çalışmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda, eğitim açısından destekleyici bir tutum içinde bulunan ailelerden gelen çocukların okul başarılarının daha yüksek olduğu, aile bakım, şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğu ve okul ile ortak program üzerinde görüş birliği içinde düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğu tespit edilmiştir (Keskin ve Yapıcı, 2008,21; Çelenk,2003,32b). Aküznel (2006,122) İngilizce dil öğretimindeki başarısızlığın nedenlerine ilişkin çalışmada; ailelerin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel durumlarının ve aile gelirinin öğrenci başarısını etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca, öğrencinin Türkçe dersi başarısının, yabancı dil dersi başarısını etkilediğini, Türkçe ders notu yüksek olan öğrencilerin çoğunun, yabancı dil dersi notunun da yüksek olduğunu, öğrencilerin yabancı dil öğretimine uygun düzenlenmemiş kalabalık sınıflarda ders görmesinin yabancı dil dersi başarılarına olumsuz yönde etki yaptığını bulmuştur. Problemsiz bir aile yapısı öğrenci başarısını olumlu yönde destekleyecektir. Öğrencilerin akademik başarılarını gösteren başarı ortalamaları ile aileye ilişkin problemler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bu ilişki, aileye ilişkin problemlerin artması durumunda başarı ortalamasının düşeceği anlamına gelmektedir (Koç, Avşaroğlu ve Sezer, 2004,495).

◆ İzzet Döş

Sezer (2007, 44) Anne ve babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, arkadaş çevresinin öğrencilerin başarısı ile doğrudan ilişkili olduğunu ve öğrenci başarısını etkileyeceğini belirtmiştir. Okul başarısında aile etkisini, anne-baba tutumlarını, okul-aile dayanışmasını konu alan araştırmalar; öğrencinin başarısı üzerinde ailenin güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Çelenk'in (2003a, 34), yaptığı araştırma sonuçlarına göre, aile üyelerinden eğitim yardımı alan ve okulla yakın işbirliği içerisine giren ailelerden gelen çocukların, okuduğunu anlama başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ortaöğretim okullarında eğitim-öğretim gören öğrencilerin başarısızlık nedenlerini öğretmen görüşlerine göre ortaya koymaktır.

Araştırma, öğrencilerin başarısızlığına neden olan problemleri belirleyip bu nedenleri çeşitli değişkenler boyutuyla ele almaktadır.

Başarısızlığa neden olan problemleri alt faktörler boyutunda tespit edip, problemlerin sınıflandırılması düşünülmüştür. Bu düşünceyle başarısızlığa neden olan problemler beş başlık altında tespit edilip sınıflandırılmıştır.

Ayrıca araştırmanın, bulgularıyla öğrenci, veli, okul yönetimi ve öğretmen boyutunda eğitime katkı sağlaması ve bu eğitim paydaşlarına öğrenci başarısızlığı ve çözüm yolları konusunda yardımcı olması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Eğitim problemlerinin tespiti, bu problemlerin çözüm yollarını da kolaylaştıracak, eğitim yöneticilerine, velilere, öğretmenlere, bu problemlerin çözümünde rehberlik edecektir. Okul açık sistem özelliği gösteren bir örgüttür, girdisi, çıktısı ve işletim sistemi olan bir kurumdur. Bu sistemde en önemli girdi öğrencidir, öğrencileri istenilen şekilde yetiştirme çabasında oluşan problemleri tespit edip bu problemleri ortadan kaldırmak, eğitimin niteliğini ve verimliliğini arttıracaktır.

Okullarda dönüt alma, eğitim-öğretimin kalitesi için vazgeçilmez bir süreçtir. Bu çalışma bir çeşit dönüt alma işlevi olarak görülebilir. Öğrencilerin yetişmesinden sorumlu olanların, aldıkları dönütlerle eğitsel boyutta hem kendilerini hem de eğitimi iyi bir noktaya getirmeleri beklenebilir.

Öğrenci başarısızlık nedenlerini belirlemek için yapılan bu araştırmadan elde edilen bulguların, öğrenci başarısızlık nedenlerinin tespitine yardımcı olacağı, problemlerin çözümüne rehberlik edeceği ve eğitimin kalitesini yükseltme adına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma genel tarama modelinde nitel araştırma desenlerinden görüşme (mülakat) aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Hakkâri'nin il ve ilçe merkezlerinde bulunan genel ortaöğretim kurumlarında kadrolu veya sözleşmeli olarak çalışan öğretmenler araştırmanın çalışma evreni oluşturmaktadır. 2008-2009 öğretim yılında 6'sı il merkezinde, 6'sı ilçelerde olmak üzere toplam 12 genel ortaöğretim kurumu vardır. Bu kurumlarda, 83'ü il merkezinde olmak üzere toplam 220 öğretmen çalışmaktadır. Bu okullardan tesadüfî olarak seçilen 54 öğretmen örnekleme oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak, beş açık uçlu sorunun yer aldığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu sorular; “Başarısızlıkta öğrenci boyutundaki değişkenler nelerdir, başarısızlıkta yönetim boyutundaki değişkenler nelerdir, başarısızlıkta veli boyutundaki değişkenler nelerdir, başarısızlıkta öğretmen boyutundaki değişkenler nelerdir ve başarısızlıkta bölgesel nedenler nelerdir?” şeklindedir. Bu sorularla öğretmenlerin öğrenci başarısızlığı konusundaki görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Eğitim sisteminin temel taşları, öğrenci, öğretmen, okul (örgütsel açıdan) ve veli olarak düşünülmüştür. Bunun yanında çevresel faktörler de göz önüne alınarak çevresel etkenler de ele alınmıştır. Bu soruların, öğrencinin birebir ilişki içerisinde olduğu ana temalar olduğu varsayılmıştır. Soruların ifade ettiği anlam geniş bir çerçeveye çıkmaktadır. Sorular oluşturulurken genel bir bakış açısı yakalanmaya çalışılmış, daha özel alanları ifade eden sorulardan kaçınılmıştır. Daha özel alanlar ise; öğretmenlerin görüşleriyle belirlenmeye çalışılmıştır. Bu veri toplama tekniğinin kullanılmasının amacı, öğretmenlerin kendi düşüncelerine göre başarısızlık nedenlerini geniş bir çerçevede belirlemektir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun geçerliliği için şu ölçütler dikkate alınmıştır: Birinci ölçüt, çalışmada katılımcı teyidi yönteminin kullanılmasıdır. Katılımcılar açık uçlu ifadelerin hepsine cevap vererek mevcut temaların doğruluğunu destekleyici yorumlarda bulunmuşlardır. İkinci ölçüt, verilerin katılımcılarla yüz yüze derinlemesine görüşülerek elde edilmesidir. Üçüncü ölçüt ise, katılımcıların ileri sürdükleri görüş ve önerilerin ana temaları açıklayıcı (yorumlayıcı) nitelikte olmasıdır. Bu ölçütler araştırmanın iç geçerliliğini kanıtlamaya yönelik ölçütler olarak kabul edilmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamaya yönelik birinci ölçüt, görüşme formunun iki akademisyen (uzman) görüşü ile teyit edilmesidir. Güvenirliği sağlamaya yönelik ikinci ölçüt ise katılımcıların (birincil kaynaktan) görüşlerinin bulgular kısmında doğrudan aktarım yolu ile aynen gösterilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Verilerin Analizi

Öğretmenlerin veri toplama aracındaki sorulara verdikleri yanıtlar öncelikle tek tek incelenerek bireysel görüşleri kaydedilmiş daha sonra ortak temalara ulaşmak amaçlı frekansları çıkarılmıştır. Yanıtların her soru altında ele alınan konuları, aynı başlık altında toplanarak temalar belirlenmiştir. Bazı veri toplama araçlarında kendi soru başlığı altında olmayıp, diğer sorular altında belirtilen görüşler ortaya çıkmıştır. Bu tip görüşler de ilgili başlığın altında ele alınmıştır.

Tam olarak ne demek istenildiği anlaşılmayan cümleler değerlendirme dışında bırakılmıştır. Örneğin, “yönetimin öğrenci üzerinde fazla ilgili alanlarla ilgilenmemesi, öğrencinin içinde bulunduğu durumdan dolayı ilgili olamaması” gibi cümleler değerlendirme dışı tutulmuştur.

Öğrenci başarısızlığıyla doğrudan ilişkisi olmayan maddeler değerlendirmeye alınmamıştır. Örneğin, “öğretmenin barınma sorunları” veya “Fakültelerin kaliteli eğitimi verememesi” gibi. Genel anlam ifade eden cümleler de kapsam dışı bırakılmıştır. Mesela “psikolojik sorunlar” denmiş ama kimin psikolojik sorunu olduğu hakkında açıklama yapılmayan cümleler gibi.

◆ İzzet Döş

Bulgular

Bu bölümde öğretmenlerin, öğrenci başarısızlık nedenleri ile ilgili görüşlerine ilişkin bulgular, alt başlıklar halinde belirtilmektedir.

Tablo 1’de öğretmen görüşlerine göre, öğrenci boyutlu başarısızlık nedenleri yer almaktadır.

Tablo 1
Öğrenci Boyutunda Öğretmen Görüşleri

Değişkenler	Frekans
1-Öğrenci Boyutlu Etkenler	
Öğrencinin ilgisiz olması-derslere önem vermemesi	20
Öğrencinin ders çalışmaması	17
Temel eğitimdeki yetersizlikler (ilköğretimde aldıkları eğitim yetersizliği)	14
Öğrencinin belli bir hedefinin olmaması (bilinçsizlik)	13
Dil problemleri (iletişim bozukluğu)	12
Geleceğe yönelik karamsarlık (kaygı)	8
Yönetmeliğin ders başarımını kolaylaştırması ve öğrencinin rahat şekilde sınıfını geçebileceği yargısı	7
Öğrencinin kendine güvensizliği	6
Motivasyon eksikliği	5
Çevrede model oluşturacak kişilerin ve ortamların olmaması	5
Öğrencinin kitap okumaması	4
Öğrencinin arkadaş çevresi	4
Ders çalışma yöntem ve tekniklerin bilinmemesi	4
Okulu ve eğitimi ciddiye almamaları	4
ÖSS bilincinin az olması	4
Sınıfların kalabalık olması	3
Öğrencinin geleceğe ilişkin endişesinin olmaması	3
Devamsızlık-derse ve okula devamsızlık	3
Öğrencinin okuma isteğinin az olması	1
Tv dizilerinin öğrenci üzerinde olumsuz etkisi	1
Sosyal aktivitelerin yetersizliği	1
Farklı ve kolay yoldan para kazanma düşüncesi	1
Öğrencilerin derste veya genelde soru sormaktan çekinmeleri	1
Görsel medyanın olumsuz etkisi	1

Tablo 1’de en yüksek değer “öğrencilerin derslere karşı ilgisiz olmaları” önerisinde görülmektedir. Bu yargının çıkmasındaki temel nedenlerin arasında öğrencilerin, “okulun ne anlama geldiği, okumanın neler kazandırdığı, hedefsiz olmaları, meslekleri tanımamaları, gelecek endişelerinin olmaması, aile baskısından veya diğer nedenlerden dolayı okuması, bilinçsizlik, kendine güvensizlik (zaten yapamam, dolayısıyla uğraşmaya değmez mantığı)” gibi etmenler sayılabilir.

Öğrencilerin derslere karşı ilgisizlikleri değişkenine yakın durumlar öğretmenler tarafından şöyle belirtilmektedir. “Geleceğe yönelik karamsarlık, öğrencinin kendine güvensizliği, motivasyon eksikliği, çevrede model oluşturacak kişilerin ve ortamların olmaması, okulu ve eğitimi ciddiye almamaları, ÖSS bilincinin az olması, öğrencinin okuma isteğinin az olması” gibi etmenler birbirine yakın ve birbirine bağlı değişkenlerdir.

Öğrenci ilgisizliğini; öğrencinin motivasyon eksikliği, bilinçsizliği, geleceğe yönelik kaygısı, kendisine güvensizliği, eğitimi ciddiye almaması gibi öğretmenler tarafından ifade edilen birçok etmen destekleyebilir. Eğitim temelinde sevgi vardır. Öğrenci okulunu, dersini ve öğretmenini severse başarı da beraberinde gelecektir. Day (2002,19) yapmış olduğu çalışmada, özel dizayn edilmiş teknoloji laboratuvarında işbirlikli grup çalışması, çekici ödevler, değerlendirme ve kullanıma tahsis edilmiş teknolojilerle, öğrencilerin öğrenmeye daha motive oldukları, daha yüksek puanlar aldıklarını, çalışmalarında daha bir sorumlu davrandıkları sonucuna varmıştır.

Ders çalışmama, başarısızlığın temel nedenlerinden biridir. Başarı zihinsel bir süreçtir. Zihinsel süreçleri işe koşmak da ders çalışma ile olmaktadır. Aküzel çalışmasında (2006,123), öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun yabancı dil dersindeki başarısızlığının nedenleri arasında öğrencilerin yeterince ders çalışmadığını belirtmiştir. Bu boyut ilgisizlik ile de bağdaştırılabilir. İlgisiz olan öğrenci ders de çalışmayacaktır. Dolayısıyla ders çalışmama etkeni de ilgisizlikten kaynaklanabilmektedir.

Temel eğitim olan ilköğretim, öğrencileri bir üst eğitime hazırlamakla görevlidir. Bu görevi bu kurumlar tamamıyla yerine getiremedikleri takdirde öğrenciler, bir üst öğrenim kurumu olan ortaöğretim sürecinde ciddi problemlerle karşılaşabilmektedirler. İsmi dahi zor yazan, bırakın bir parçayı yorumlamayı, doğru düzgün okuyamayan, basit kesrin ne olduğunu bilmeyen öğrencilere türev, integral gibi zor matematik alanlarını öğretmenler öğretmek zorunda kalmaktadır. Böyle bir durumda da başarısızlık kendiliğinden oluşmaktadır. Okur (2006,83), okuma seviyesi düşük öğrencilerin dikkatlerinin çabuk dağıldığını ve bu durumun öğrencilerin anlama güçlerini de etkilediğini belirtmiştir.

“Dil problemleri (iletişim bozukluğu), öğrencinin kitap okumaması, öğrencilerin derste veya genelde soru sormaktan çekinmeleri” gibi maddeleri de aynı kategoride ele alınabilir. Dil problemleri bölgeye has bir problemdir. Öğrencilerin kitap okumamaları, Türk dilini devamlı kullanmamaları, iletişim problemlerini de beraberinde getirmektedir. Dil becerisi ve iletişimi zayıf olan öğrenci soru sormaktan da çekinecektir. Dilin gelişimine yönelik çalışmalar öğrencilerin anlamalarını ve başarılarını artıracaktır. Hağaman ve Reid (2008, 222) RAP denilen ve kendi kendini denetim yönteminden geliştirilen, başka sözcüklerle anlatma stratejisi kullanarak yaptıkları çalışmalarında, öğrencilerin okuduğu parçayı daha iyi anladıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Öğrencilerin “ders çalışmaya gerek yok, nasıl olsa sınıfı geçeriz” düşüncesi yaygın bir kanaattir. Araştırmada, “yönetmeliğin ders başarımını kolaylaştırması ve öğrencinin rahat şekilde sınıfını geçebileceği yargısı” şeklinde önermeyi öğretmenler başarısızlık nedeni olarak görmüşlerdir.

“Öğrencinin kendine güvensizliği” öğretmenler tarafından paylaşılan diğer bir değerdir. Okul rehberlik amaçlarından biri de öğrenciye güven duygusu aşılmasıdır. Her insanın başarılı olacağı alanlar vardır. Dolayısıyla öğrencilerin ilgi, yete-

◆ İzzet Döş

nek ve istekleri doğrultusunda yönlendirilebilecekleri ve başarılı olabilecekleri alanlar vardır.

Öğretmen görüşlerine göre okul boyutlu başarısızlık nedenleri Tablo 2’de aşağıda ele alınmıştır.

Tablo 2
Okul Yönetim Boyutunda Öğretmen Görüşleri

Okul Yönetim Boyutlu Etkenler	Frekans
<i>Yöneticilerin yetersizliği</i>	18
<i>Okulun fiziki yetersizlikleri (laboratuvar vb)</i>	13
<i>Yönetici üzerindeki siyasi ve çevresel baskılar</i>	7
<i>Disiplin kurulunun işlememesi</i>	6
<i>Yönetici üzerinde halk baskısı- ahbap çavuş ilişkisi</i>	5
<i>Sınıfların kalabalık olması</i>	4
<i>Yönetimin öğrenci ile yeterince iletişim kuramaması</i>	3
<i>Aileler ile iletişimin zayıflığı (okul aile ilişkisi)</i>	3
<i>Rehberlik servislerinin verimli çalışmaması</i>	3
<i>Denetim eksikliği</i>	3
<i>Sık sık yönetici değişmesi</i>	2
<i>Yönetici üzerindeki görevlerin ağır olması</i>	2
<i>Öğrenci için gerekli kaynakları sağlayamama (İnternet, kütüphane, kitap vs)</i>	2
<i>Okulun ekonomik sorunları</i>	2
<i>Okul-üst idare arasındaki iletişim eksikliği</i>	2
<i>Ücretli öğretmen görevlendirilmesi</i>	1
<i>Yönetimlerin geleneksel modelden öğrenci merkezli modellere geçememesi</i>	1
<i>Genel idare hizmetindeki personel eksikliği</i>	1
<i>Okulda yapılması gereken kültürel ve sosyal etkinliklerin yeterince yapılmaması</i>	1
<i>Tecrübesiz yöneticilerin fazla olması</i>	1
<i>Yöneticiler arasında düşünce birliğinin olmaması</i>	1
<i>Yöneticilerin zamanında planlama yapmaması</i>	1
<i>Yöneticilerin hedefsiz oluşu, ileriye dönük planlarının olmaması</i>	1
<i>Yöneticilerin değişime direnmesi</i>	1
<i>Atama ve görevlendirmelerin yanlış yapılması</i>	1
<i>Öğrencilere değer verilmemesi</i>	1
<i>Öğrenci sorunlarına duyarsız olmak</i>	1
<i>Yöneticilerin risk alamaması</i>	1

Tabloda 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin geneli “yöneticilerin yetersizliğinden” şikâyet etmektedir. Yönetimin öğrenci ile yeterince iletişim kuramaması, tecrü-

besiz yöneticilerin fazla olması, okul ile üst idare arasındaki iletişim eksikliği, yönetsel uygulamaların geleneksel modelden öğrenci merkezli modellere geçmemesi, okulda yapılması gereken kültürel ve sosyal etkinliklerin yeterince yapılmaması, yöneticilerin zamanında planlama yapmaması, yöneticilerin hedeflerinin belirsizliği, yöneticilerin değişime direnmesi, yöneticilerin risk alamaması, denetim eksikliği gibi maddeler de genel olarak yönetim ve yönetim eksiklikleriyle ilintilidir. Yönetim, uzmanların bir kısmına göre, sanat, bir kısmına göre bilim olarak ifade edilmiştir (Özden, 2005:4). Yönetim yeteneği de geliştirilebilen veya öğrenilen bir davranış olarak ele alınırsa yöneticiliğin ancak uzun bir tecrübe, birikim ve eğitimle ancak elde edilebilecek bir uzmanlık alanı olduğu ortaya çıkacaktır. Eğitim yöneticileri ciddi bir eğitim sürecinden geçirilerek yönetim kademelerine atanmalıdırlar. Çünkü yönetim, örgütün var olma amacıdır.

“Okulun fiziki yetersizlikleri, sınıfların kalabalık olması, okulun öğrenci için gerekli kaynakları sağlayamaması (internet, kütüphane, kitap vs)” gibi maddeler okulun genel olarak fiziksel kısmıyla alakalıdır. Fiziksel özellikler özellikle orta öğretim kurumlarında daha da önemlidir. Çünkü öğrenciler hayata hazırlanıyor ve geleceklerini bu kurumlarda inşa ediyorlar. Öğretim materyalleri ile işlenen derslerde öğrencilerin daha başarılı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu açıdan özellikle fen ve yabancı dil ağırlıklı derslerin laboratuvarlarda işlenmesi yerinde olacaktır. Bunun yanında okulun aydınlanma, ısınma, su gibi ihtiyaçlara yeterince cevap verecek donanımda olması, dersliklerin ferah ve geniş olması ders başarısını ve öğrenci motivasyonunu olumlu etkileyecektir.

Küçük illerde veya yerleşim yerlerinde, insanlar birbirlerini daha iyi tanıyabilmektedir. Bunun yanında öğretmenlerin kendi memleketlerinde öğretmenlik ve özellikle yöneticilik görevlerinde bulunmaları, çevresel baskıları beraberinde getirebilir bu da “Yönetici üzerindeki siyasi ve çevresel baskılar” maddesini desteklemektedir. Bu tip uygulamalar eğitim ve öğretimi olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Disiplin kurulunun etkin bir şekilde çalışmaması, maddesi de başarısızlık nedenleri arasında sayılmıştır. Öğrenci, olumsuz istenmeyen bir davranışta bulunduğu ve bu durum karşısında yaptırım uygulanmadığında, diğer öğrenciler de olumsuz etkilenebilmektedirler. Disiplin kurullarının işlememesi, bir yönetim sorunudur. Bu işlerin yürümemesinde, yukarıda açıklanan yöneticilerin çevresel baskılardan etkilenmesi söz konusu olabilir.

Aileler ile iletişimin zayıflığı (okul aile ilişkisi), rehberlik servislerinin işlerini ciddiye almaması, yöneticilerin öğrencilere gereken değeri vermemesi, öğrenci sorunlarına duysuz olmak, maddeleri, yönetici ve öğretmenlerin kendilerine yönelik bir özelleştirisi olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla öğretmenlerin mesleklerine karşı daha özverili olmaları bu problemleri daha aza indirmede yardımcı olacaktır.

Öğretmen görüşlerine göre veli boyutlu başarısızlık nedenleri Tablo 3’de aşağıda ele alınmıştır.

Tablo 3
Veli Boyutlu Başarısızlık Nedenleri Konusunda Öğretmen Görüşleri

Veli Boyutlu Etkenler	
<i>Ailenin ilgisizliği</i>	40
<i>Ailenin kalabalık olması (Kardeş sayısının fazla olması)</i>	28
<i>Maddi yetersizlikler</i>	23
<i>Velinin eğitim boyutundaki eğitimsizliği (yetersizliği)</i>	18
<i>Okul veli işbirliği yetersizliği</i>	11
<i>Velilerin bilinçsiz olması</i>	8
<i>Evde çalışma ortamının yetersiz olması</i>	8
<i>Öğrencinin evde çalışma olanaklarının olmaması-kaynak yetersizliği</i>	2
<i>Velinin öğrenciye nasıl davranacağını bilememesi</i>	2
<i>Velinin öğrencinin psikolojisini bilmemesi</i>	2
<i>Velinin okulu sahiplenmemesi</i>	1
<i>Öğrenciye iyi bir model olmamaları</i>	1
<i>Öğrenciyi eğitimin gerekliliğinden dolayı değil paradan dolayı okula göndermeleri</i>	1
<i>Kendi yetersizliklerini çocuklarında gidermeye çalışmak</i>	1
<i>Öğrenciyi tanımadan çok şey beklemek</i>	1

Ailenin ilgisizliği, velinin eğitim boyutundaki eğitimsizliği (yetersizliği), velilerin bilinçsiz olması, velinin öğrenciye nasıl davranacağını bilememesi, velinin öğrencinin psikolojisini bilmemesi, öğrenciye iyi bir model olmamaları, öğrenciyi tanımadan çok şey beklemek, gibi maddeler birbirinden çok da farklı olmayan nedenlerdir. Genel olarak öğretmenler velilerin ilgisizliğinden şikayet etmektedirler. Velilerin okumanın değerini bilmemesi, eğitimsizlikleri, ailenin kalabalık olması, okul ile işbirliğine girmemeleri bu sonucu doğurmuş olabilir. Bir aile için en değerli varlık çocuklarıdır, böyle olmasına rağmen bu değerli varlıkların yani öğrencilerin geleceği için eğitimin çok önemli olduğu bilincinin yerleşmediği söylenebilir. Bu konuda Çelenk (2003, 32b) çalışmasında; eğitim açısından destekleyici bir tutum ve okul ile ortak program üzerinde görüş birliği içinde düzenli iletişim halinde olan ailelerden gelen çocukların daha başarılı olduğunu belirtmiştir.

Ailenin kalabalık olması önemli bir başarısızlık nedeni olarak görülmüştür. Velilerin kalabalık ailelerinde ilgilecekleri çok sayıda çocukları olduğu, bu durumda çocukların diğer ihtiyaçlarını karşılama, eğitim boyutundaki yardımın önünde bir engel olarak görülebilir. Çünkü kalabalık ailelerin, kalabalık olmayan ailelere göre farklı ve daha fazla problemleri olabilir. Bu durum, öncelikleri ve dolayısıyla eğitime verilen önemi de etkileyebilmektedir.

Evde çalışma ortamının yetersiz olması, maddesi başarısızlık nedeni olarak görülmüştür, maddi yetersizlik, başarısızlığı kısmen etkileyebilir ama çok fakir ailelerden de çok başarılı öğrencilerin çıktığı görülmüştür. İlgili veliler, her ne olursa olsun, her şart altında çocukları için çok özel ortamlar oluşturmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu konuda Sezer (2007, 44), pek çok anne baba eğitimin öne-

minin farkında olduğunu, çocuklarının iyi bir eğitim alması için her türlü fedakârlığa katlandığını, onları daha yüksek eğitim almak için teşvik ettiğini, bu nedenle, genelde çocukların anne babalarının eğitim düzeyini yakaladığını ve hatta onları geçtiğini belirtmiştir.

Okullarda velilerin ilgileri artırmak için aile ziyaretleri, veli toplantıları, konferans, seminer vb. etkinliklerin yapılması yararlı olacaktır. Etkili okul liderliğin bir yönü de okul aile işbirliğini geliştirilmesidir. Bu konuda Aslanargun (2007,132) velilerin bazı önyargılarını kaldırmak için ve başarıyı artırmak için samimi bir ortamda yapılacak okul-aile birliği toplantılarında gerekli bilgiler rehberlik uzmanları ve eğitimcilerle paylaşılmasıyla verilmesini önermektedir.

Öğretmen görüşlerine göre öğretmen boyutlu başarısızlık nedenleri Tablo 4'te aşağıda ele alınmıştır.

Tablo 4

Öğretmen Boyutlu Başarısızlık Nedenleri Konusunda Öğretmen Görüşleri

Öğretmen Boyutlu Etkenler	
<i>Tecrübesiz öğretmenlerin bölgeye gönderilmesi</i>	22
<i>Sık sık öğretmenlerin değişmesi (öğretmenlerin çok az sürede bölgede kalması)</i>	21
<i>Öğretmen eksikliği</i>	16
<i>Öğretmenlerin yetersiz olması</i>	15
<i>Kültür çatışması</i>	9
<i>Öğretmenlerin bölgeden bir an önce kurtulma düşünceleri</i>	8
<i>Öğretmenlerin kendi branşlarında derslere girmemesi</i>	6
<i>Öğretmenin öğrenci ile iletişim eksikliği</i>	5
<i>Derslerin ÖSS'ye yönelik işlenmemesi</i>	5
<i>Öğretmeler için bölgenin çekici olmaması</i>	5
<i>Kaynak yetersizliği</i>	4
<i>Öğretmenlerin ilgisizliği</i>	3
<i>Öğretmenlerin kendilerini güvende hissetmemeleri-bölgede öğretmenin kendini baskı altında hissetmesi</i>	3
<i>Dil problemi</i>	3
<i>Bölgenin kültürel özelliklerinin bilinmemesi</i>	2
<i>Öğretmenlerin bölgeyi benimsememesi</i>	2
<i>Öğretmenlerin sadece ücret için görev yapmaları-öğrenci sorunlarıyla ilgilenmemek</i>	2
<i>Öğretmenin isteksizliği</i>	2
<i>Öğretmenin bir idealinin olmaması ve plansız faaliyetler gerçekleştirmesi</i>	2
<i>Öğrencinin rehberliğine yeterince ilgi ve özen göstermemesi</i>	2
<i>Öğretmenlerin derse hazırlıksız girmeleri</i>	2
<i>Öğretmenler arasında kadrolu-sözleşmeli ve ders ücretli ayrımı</i>	1

◆ İzzet Döş

<i>Öğretmenler arasında kadrolu-sözleşmeli ve ders ücretli ayrımı</i>	1
<i>Öğretmenlerin klasik şekilde ders anlatması</i>	1
<i>Öğretmenlerin değişime ayak uyduramamaları</i>	1
<i>Öğretmen öğrenci iletişiminin yetersiz olması</i>	1
<i>Öğretmenlerin psikolojisinin Hakkârî’de çok çabuk bozulması</i>	1
<i>Öğretmenlerin geleceğe ilişkin umutsuz olması</i>	1
<i>Öğretmenin empati kuramaması</i>	1
<i>Öğretmenin sabırsızlığı</i>	1

Tecrübesiz öğretmenlerin bölgeye gönderilmesi, sık sık öğretmenlerin değişmesi (öğretmenlerin çok az sürede bölgede kalması), öğretmenlerin yetersiz olması, öğretmenlerin derse hazırlıksız girmeleri, öğretmenlerin klasik şekilde ders anlatması, öğretmenlerin değişime ayak uyduramamaları, öğretmen öğrenci iletişiminin yetersiz olması, öğretmenin empati kuramaması, öğretmenin sabırsızlığı gibi değişkenler genel olarak öğretmenlerin yetersizliği üzerinde odaklanan maddelerdir. Göreve yeni başlayan öğretmenler, genellikle öğretmen açığının fazla olduğu bölgelere gönderilmektedir. Bu yerler genel olarak öğretmenlerin veya devlet memurlarının gitmek istemediği veya hemen ayrılmak istedikleri yerlerdir. Dolayısıyla bu gibi yerlerde genel olarak tecrübesiz öğretmenler çalışmakta ve tecrübeli öğretmen eksikliği yaşanmaktadır. Bu konu ile ilgili, Olcay ve Döş (2009;149), yapmış oldukları çalışmalarında öğrencilerin başarısızlık nedenleri arasında, “öğretmenlerin anlattıklarını öğrencilerin anlayamaması, öğretmenlerin yaklaşım farklılığı, öğretmenlerin konuları yeterli derecede açıklamaması; başarısızlık nedeni olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular, genel olarak tecrübesizlikten kaynaklanan davranışlardır.

Kültür çatışması, öğretmenlerin bölgeden bir an önce kurtulma düşünceleri, öğretmeler için bölgenin çekici olmaması, öğretmenlerin ilgisizliği, öğretmenlerin bölgeyi benimsememesi, öğretmenlerin sadece ücret için görev yapmaları, öğretmenin öğrenci sorunlarıyla ilgilenmemesi, öğretmenin isteksizliği, öğretmenin idealinin olmaması ve plansız faaliyetler gerçekleştirmesi, öğrencinin rehberliğine yeterince ilgi ve özen göstermemesi, öğretmenlerin psikolojisinin Hakkârî de çok çabuk bozulması, öğretmenlerin geleceğe ilişkin umutsuz olması gibi nedenler öğretmenlerin genel olarak kişisel özelliklerini yansıtmaktadır. İdeali olan, özverili çalışan insan elinden geleni yapar. Olumsuzluklar içerisinde bile amacını gerçekleştirmek için gerekli fedakârlığı esirgemez. Dolayısıyla motivasyonu güçlü, istekli, işini seven ve öğrenci sevgisi olan öğretmenlerin mesleklerinde daha başarılı olmaları beklenir.

Öğretmen görüşlerine göre bölgesel boyutlu başarısızlık nedenleri Tablo 5’te aşağıda ele alınmıştır.

Tablo 5

Bölgesel Boyutlu Başarısızlık Nedenleri Konusunda Öğretmen Görüşleri

Bölgesel Boyutlu Etkenler	
<i>Siyasi ve toplumsal problemlerin olması (terör)</i>	23
<i>Bölgenin her yere uzak olması</i>	13
<i>Bölgenin genel olarak maddi yetersizliği</i>	13
<i>Kış şartlarının kötü oluşu (iklim koşulları)</i>	12
<i>Kent kültürünün olgunlaşmamış olması (kültürel etkinliklerin yetersizliği)</i>	7
<i>Okullarda ders ücretli öğretmenlerin görevlendirilmesi</i>	6
<i>Bölge genelinde eğitim seviyesinin düşük oluşu</i>	6
<i>Bölgede okul sayısının az olması</i>	5
<i>Bölgenin coğrafi zorluğu</i>	4
<i>Sinema tiyatro vb kültürel faaliyetlerin ve sosyal etkinliklerin olmaması veya yetersizliği</i>	4
<i>Bölgede genel olarak olumlu örneklerin az olması</i>	3
<i>Bölgesel nedenlerden dolayı öğretmenlerin buralara gelmek istememesi</i>	3
<i>Bölgede genel olarak kurs dersane, kütüphane vs yeterli olmaması-kaynakların yetersiz oluşu</i>	2
<i>Bölgede okullaşma oranının çok az olması</i>	1
<i>Öğrencilerin barınma sorunları</i>	1
<i>Kısa yoldan zengin olma düşüncesinin olumsuz etkileri</i>	1
<i>Öğrencinin dış dünyayı tanımaması</i>	1

Öğrenci başarısızlığında bölgesel nedenler başlığı altında sıralanan nedenlerden en önemlisi, “siyasi ve toplumsal (terör) olayları” olarak ifade edilmiştir. Bölgesel nedenler içerisinde en önde gelen neden olarak siyasi ve toplumsal olaylar ifade edilmiştir. Şehir ve ilçe merkezlerinde bazı zamanlar toplumsal olaylar olmaktadır. Bu tip olaylar öğrencilerin öğrenimlerini ve onların derslere, öğretmenlere karşı düşüncelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bölgenin her yere uzak olması, coğrafi koşulların zorluğu, iklim koşulları, bölgeye öğretmenin gelmesini engellemekte ve dışarıdan gelen öğretmenlerin verimini dolaylı olarak etkilemektedir. Hakkârî'nin her yere uzak olması, bilimsel ve eğitimsel gezilerin yapılmasını olumsuz etkilemektedir. Büyük şehirlerde veya ülkenin diğer illerinde bir ortaöğretim öğrencisinin rahatlıkla bir üniversiteye veya eğitsel bir çevreye ulaşması daha kolaydır. Öğrenciyi motive edecek ve okuma isteği uyandıracak seminerler, söyleşiler ve geziler, öğrenci başarısını artırmak için yapılan genel uygulamalardır. Hakkârî ili öğrencileri için bu tip etkinliklerin yapılması, öğrencilerin eğitimin önemini anlamasında etkili olacağı söylenebilir.

Ders ücretli öğretmenlerin görevlendirilmesi de başarısızlık nedeni olarak görülmüştür. Hakkâri ilindeki ders ücretli öğretmenler genel olarak açık öğretim fakültesi mezunu veya meslek yüksek okulu mezunu öğretmenlerdir. Bu öğretmenlerin formasyonu yoktur. Alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi gibi temel yeterlikler, bu öğretmenlerde yeterli düzeyde olmayabilir. Çünkü bu öğretmenler formasyon eğitimi almamışlardır. Bu gerekçelerden olsa gerek, öğretmenler tarafından, ders ücretli öğretmenlik uygulamaları başarısızlık nedeni olarak görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın literatür kısmında; sosyo-ekonomik farklılıklar, ilgi, tutum, değer gibi duyuşsal özellikler, ailenin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı, çalışma alışkanlığı, sorumluluk duygusu, derslerin zorluğu, ergenlik dönemi sorunları, duygusal gerginlik, eğitim sistemi ve öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar vb. unsurların öğrenci başarısını olumsuz etkileyen faktörler olarak ortaya konulmuştu. Nitekim yapılan bu araştırma, yukarıda adı geçen faktörlerin öğrenci başarısı veya başarısızlığı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu destekler niteliktedir. Buna göre, araştırmadan elde edilen bulgulardan yüksek değer alanlar aşağıda ele alınmıştır:

Öğrenci Boyutlu Olanlar:

Öğrencilerin ilgisiz olması, öğrencilerin ders çalışmaması, temel eğitimdeki yetersizlik, öğrencinin bilinçsizliği, dil ve iletişim problemleri, geleceğe yönelik karamsarlık, ders geçme yönetmeliğinin sınıfı geçmeyi kolaylaştırdığı algısı, öğrencinin kendisine güvensizliği, motivasyon eksikliği, çevrede model oluşturacak kişilerin olmaması.

Yönetim Boyutlu Olanlar

Yöneticilerin yetersizliği, okulun fiziksel yetersizlikleri, yönetici üzerindeki siyasi ve çevresel baskılar, disiplin kurulunun işlememesi.

Veli Boyutlu Olanlar

Ailenin ilgisizliği, ailenin kalabalık olması, maddi yetersizlikler, velinin eğitim boyutundaki eğitimsizliği (yetersizliği), okul veli işbirliği yetersizliği, velilerin bilinçsiz olması, evde çalışma ortamının yetersiz olması.

Öğretmen Boyutlu Olanlar

Tecrübesiz öğretmenlerin bölgeye gönderilmesi, sık sık öğretmenlerin değişmesi (öğretmenlerin çok az sürede bölgede kalması), öğretmen eksikliği, öğretmenlerin yetersiz olması, kültür çatışması, öğretmenlerin bölgeden bir an önce kurtulma düşünceleri, öğretmenlerin kendi branşlarında derslere girmemesi, öğretmenin öğrenci ile iletişim eksikliği, derslerin ÖSS ye yönelik işlenmemesi, öğretmenler için bölgenin çekici olmaması.

Bölgesel Boyutlu Olanlar

Siyasi ve toplumsal problemlerin olması (terör), bölgenin her yere uzak olması, bölgenin genel olarak maddi yetersizliği, kış şartlarının kötü oluşu (iklim koşulları), kent kültürünün olgunlaşmamış olması (kültürel etkinliklerin yetersizliği), ilköğretim öğretmenlerinin veya diğer branşlarda ders ücretli öğretmenlerin görevlendirilmesi, bölge genelinde eğitim seviyesinin düşük oluşu, bölgede okul sayısının az olması.

Araştırmadan elde edilen bulgular beş boyutta, yukarıda ele alındığı şekilde çıkmıştır. Her bir boyutta ifade edilen maddeler, diğer boyuttaki maddelerle de ilişkili ve yakın anlamlı olabilmektedir. Bölgesel boyutlu nedenler hariç, diğer başlıklarda toplanan maddeler yönetim ve öğretmen çabalarıyla çözülebilecek problemler olarak görülebilir. Problemin çözüm yolları araştırıldığında öğretmen ve yönetim faktörü öğrenci yaşamında önemli bir yer işgal etmektedir. Örneğin öğrencinin ilgisizliği, motivasyon eksikliği, öğrencinin kendisine güvensizliği etkili bir rehberlik hizmetiyle çözülebilecek problemlerdir. Okul yönetimi de bu çalışmalarda kolaylaştırıcı ve yardımcı olduğu takdirde birçok problem çözüme kavuşacaktır.

Veli ve öğretmen boyutlu problemlerin birçoğu okul yönetimin yapacağı çalışmalarla çözülebilecek problemlerdir. Tecrübesiz öğretmenlere rehber öğretmenlerin görevlendirilmesi ve bunun takip edilmesi, öğretmenlerin okullarını sevdirecek etkiliklere dahil edilmesi vb çalışmalarla çalışan memnuniyeti sağlanabilir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında etkili yöneticilerin de yetiştirilmesi ihtiyacı oluşmaktadır. Çünkü okuldaki problemlerin birçoğunun çözümü ancak idareyle gerçekleşmektedir.

Hemen her yerde öğrencilerin başarısızlık nedenlerinin genel olarak aynı olduğu söylenebilir. Çünkü eğitim, nerede olursa olsun öğrencileri eğitmeyi, öğrencinin zihinsel süreçlerini geliştirmeyi ve öğrencinin kendisini gerçekleştireceği bir ortam oluşturmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla öğrenci başarısızlığıyla ilgili problemler genel olarak hemen hemen aynıdır. Fakat bölgesel ve yerel bazı farklılıkların olması da normaldir.

Demiralp (2007,383) çalışmasında öğretmenlerin eksik kalan bilgi ve becerilerini geliştirmek, daha doğru yönlendirip işlerini kolaylaştırmak için, öğretmen kılavuz kitaplarına, hizmet içi eğitim çalışmalarına, müfettişlerin rehberliğine ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca üniversitelerin eğitim fakültelerindeki öğretmen adaylarının da, programın yapısına ve değişen materyal anlayışına göre yetiştirilmeleri gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla eğitim fakültelerinden mezun öğretmenlerin eğitimlerinin devam etmesi kanısı ortaya çıkmaktadır. İfade edilen durum, bu araştırma bulgularıyla desteklenmektedir. Yani öğretmenlerin tecrübe eksikliği ve yetersiz olmaları, yeni mezun öğretmenlerin hizmet içinde de eğitilmeleri ve yetiştirilmeleri gereğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Karamustafaoğlu (2006,100) çalışmasının öneriler kısmında, öğretmen eğitime değinmekte ve basit materyal hazırlama ve geliştirme yöntemleri hakkında ve eğitimde teknoloji kullanımına yönelik öğretmenlerin hizmet içi kurslardan geçirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Keskin (2008, 31) bu konuda, branş öğretmenleri yetiştirilirken alan bilgisinin yanı sıra öğrenci tanıma teknikleri ile ilgili daha fazla bilgi verilmesini ve eğitim fakültelerinde ve hizmet içi eğitim kurslarında öğretmenlerin öğrenciyi daha iyi tanımasına yönelik dersler konulmasını tavsiye etmiştir.

Ailenin ilgisizliği, maddi yetersizlikler, velinin eğitim boyutundaki eğitimsizliği (yetersizliği), ailenin kalabalık olması, okul veli işbirliği yetersizliği, velilerin bilinçsiz olması, evde çalışma ortamının yetersiz olması, gibi bulgular başarısızlık nedeni olarak tespit edilmiştir. Ailenin kalabalık olması maddesini destekleyecek bir bulgu da, Sezer (2007, 44) tarafından bulunmuştur ve sınıf tekrar eden öğrencilerin yarısından fazlasının kalabalık ailelerden geldiğini belirtmiştir. Aynı çalışmada arkadaş çevresi, öğretmenler tarafından başarısızlık nedeni olarak görülmüştür. Öğrencilerin

◆ İzzet Döş

arkadaş çevresinin değiştirilmesinin öğrenci başarısını artıracaklarını belirtmiştir. Aküzel (2006,120) çalışmasının sonucunda, dil öğretiminde öğrenci başarısının artırılması için velilerin bilinçlendirilmesi ve desteğinin sağlanması gerektiği belirtmiştir. Çelenk (2003,34) araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre; aile üyelerinden eğitim yardımı alan ve okulla yakın işbirliği içerisine giren ailelerden gelen çocukların, okuduğunu anlama başarılarının daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Şama ve Tarım (2007,135) öğrenci başarısızlığının en önemli nedenini aile ilgisizliğine bağlamıştır.

Öğrenci boyutunda başarısızlığın birçok değişkeni bulunmaktadır. Akbıyık ve Seferoğlu (2006,97), yüksek eleştirel düşünme eğilimlerine sahip öğrencilerin düşük eleştirel düşünme eğilimlerine sahip öğrencilere göre akademik olarak daha başarılı olduğunu belirtmiştir. Şeker, Çınar ve Özkaya (2004) mezun olunan lisenin türü, başarı üzerine etkili olurken, lisedeki bölümün bir etkisinin olmadığını, düzenli çalışma alışkanlığı olan öğrencilerin mezuniyet dereceleri, olmayanlara göre daha yüksek çıktığını, arkadaş çevresinin öğrenci başarısı üzerinde etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada da öğrencilerin ders çalışmamaları, verimli ders çalışma yöntemlerini bilmemeleri, başarısızlık nedenleri olarak görülmüştür. Bunun yanında öğrencilere daha önceki eğitimlerinde kazandırılan bazı niteliklerin başarı üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Çünkü öğretmenler temel eğitimdeki bazı becerileri kazanamamış olan öğrencilerin daha sonraki eğitimlerinde başarısız oldukları görüşünü savunmaktadırlar. Diğer bir başarısızlık nedeni okula devamsızlık olarak görülmüştür (Altınkurt, 2008, 140). Devamsızlık bu çalışmada da öğretmenler tarafından başarısızlık nedeni olarak görülmüştür. Devamsız öğrenciler, dersleri takip edemediklerinden anlaşılması zor dersleri kendi imkânlarıyla öğrenmekte zorluk çekebilmektedirler.

Okul yönetimi, öğrenci başarısı üzerinde etkili bir rol oynamaktadır. Okul yönetiminin amacı öğrencileri hayata hazırlamak ve zihinsel süreçlerini geliştirmektir. Okul başarısı olarak tanımlanan durum ise, öğrencilerin istenilen yerde olmasıdır. Bu durumu gerçekleştiren okul etkili ve kaliteli okul, böyle okulları yöneten yöneticiler de başarılı yöneticilerdir. Etkili okul, kendinden beklenen amaç ve işlevleri tam olarak yerine getiren öğrencilerin bütün yönleriyle gelişimlerini sağlayan, bunun için uygun öğrenme ortamları hazırlayan okul olarak tanımlanmaktadır. Okul idarecileri teknik insani ve kavramsal olmak üzere üç alanda yeterli olmak zorundadırlar (Özden, 2005,124). Yetersiz yöneticilerin olduğu ve fiziksel özelliklerden yoksun bir okulun istenilen etkiyi oluşturması düşünülemez. Etkili okul yöneticisinin etkililik ölçütlerinden biri de öğrenci başarısıdır. Etkili okul yöneticisi personeliyle birlikte kendisini öğretimi geliştirmeye adanmakta ve okulda disiplini etkili bir şekilde sürdürmektedir. Etkili okul liderlerinin asıl işi etki etme ve kontrol gücü içinde öğrenci başarısının artırılmasıdır (Balcı, 2007,124). Öğrenci sorunlarıyla ilgilenmeyen, onların sorunlarına duysuz kalan, öğrenciye değer vermeyen, iletişim yönü zayıf yöneticilerin okul ve öğrenci başarısını sağlayamayacağı açıktır. Töremen (2001,109) öğrenen okulun, herkesi olduğu gibi kabul etmesini, her öğrencinin öğrenebileceği ve herkesin değerli olduğu kanısını taşımasını, öğrenen okulun değerleri olarak görmüştür. Dolayısıyla okul yöneticileri, öğrencileri kendilerine emanet edilmiş değerli ve özveri bir şekilde sahip çıkılması gereken bir varlık olarak görmelidirler.

Bu çalışmada, yönetimin öğrenci ile yeterince iletişim kuramaması, aileler ile iletişimin zayıflığı (okul aile ilişkisi), okul-üst idare arasındaki iletişim eksikliği, denetim eksikliği, yöneticilerin zamanında planlama yapmaması gibi bulgular yönetim süreçleriyle ilgili sonuçlar olarak belirlenmiştir. Okul yöneticisi okulun geleceğine ilişkin elindeki sağlam bilgilere dayanarak karar vermek durumundadır. Bu kararların öncelik ve yapılma zamanına göre dizilmesi planlamanın temelidir. Okulun veya eğitim örgütünün etkililiğini sağlamak ve sürdürmek için planlı işletilmesi zorunludur (Başaran, 1996,41). Karar yönetim açısından ne kadar önem taşıyorsa, iletişim örgüt açısından o kadar önemlidir. Eğitim örgütlerinin yapı ve havasında informal iletişimin rolü daha önemlidir. Bu bakımdan okul yöneticisi, kişiler ve gruplar arası iletişimi dikkatle izlemelidir. Okul içindeki ve dışındaki iletişime yabancı kalan yönetici, iletişimden önce ve sonra gelen diğer yönetim süreçlerini gerçekleştirmede ya zorluk çekecek, ya da başarısızlığa uğrayacaktır (Bursalıoğlu, 2005,113). Teftiş kurumların amaçlarına varmalarına yardımcı olan bir hizmettir. Teftişin esas fonksiyonu öğretim ve öğrenimin daha iyi yapılabilmesi için ilgililere gerekli yardımda bulunmaktır (Taymaz, 2010,33). Dolayısıyla denetim, iletişim, eşgüdümleme, karar alma ve planlama gibi yönetim süreçleri başarılı bir şekilde yürüten bir yönetici amaçlarına daha çabuk ulaşacak ve öğrenci başarısında daha etkili olacaktır.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- Eğitim yöneticilerinin yeterliliklerini artıracak faaliyetlere ağırlık verilmesi,
- Okullarda öğrencilerin çalışacakları ortamlar veya etüt salonları oluşturulması
- Öğrencilere yönelik etkili eğitsel yardım ve rehberlik çalışmalarının daha kapsamlı, planlı ve verimli şekilde yapılmasının sağlanması,
- Velileri, eğitim ve özellikle çocuk eğitimi konusunda daha bilinçli hale getirecek çalışmaların yapılması,
- Ülkemizde öğretmen yetiştirme görevi üniversitelerin elindedir. Mezun olan öğretmenlerin nitelik ve yeterlikleri alanında çalışmaların yapılması,
- Göreve yeni atanıp aday öğretmen konumunda olan öğretmenlerin görev başında yetiştirilmesine daha bir önem verilmeli ve ciddi yapılmalı,
- Ülke bazında, eğitim boyutunda bölgesel ve yerel farklılıkların giderilmeye çalışılması
- Okullarda velilerin ilgileri artırmak için aile ziyaretleri, veli toplantıları, konferans, seminer vb. etkinliklerin yapılması şeklinde sıralanabilir.

Kaynakça

- AKBİYİK, Cenk ve SEFEROĞLU, S. Sadi (2006). "Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Akademik Başarı", **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.2, S.32, ss.90-99.
- AKÜZEL, Gül (2006). **İlköğretim 4-8. Sınıflarda Yabancı Dil Öğretimindeki Başarısızlık Nedenlerinin İncelenmesi**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- ALTINKURT, Yahya (2008). "Öğrenci Devamsızlıklarının Nedenleri ve Devamsızlığın Akademik Başarıya Olan Etkisi", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.20. ss. 129-142.
- ASLANARGUN, Engin (2007). "Okul - Aile İşbirliği Ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma", **Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 18, ss. 119-135.
- BACANLI, Hasan (2000). **Gelişim ve Öğrenme**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- BALCI, Ali (2007). **Etkili Okul Okul Geliştirme Kuram Uygulama ve Araştırma**, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem (1996). **Eğitim Yönetimi**, Yargıcı Matbaası, Ankara.
- BOZKURT, Nergüz (1998). **Lise Öğrencilerinin Okul Başarısızlıklarının Altında Yatan Depresyonla İlişkili Otomatik Düşünme Kalıpları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- BURSALIOĞLU, Ziya (2005). **Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış**, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- ÇELENK, Süleyman (2003a). "Okul Aile İşbirliği İle Okuduğunu Anlama Başarısı Arasındaki İlişki", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 24, ss. 33-39.
- ÇELENK, Süleyman (2003b). "Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması", **İlköğretim Online E-Dergi**, 2(2), ss.28-34.
- DAY, Scott L (2002). "Real Kids, Real Risks: Effective Instruction of Students at Risk of Failure", **NASSP Bulletin**, C. 86, S. 632, ss.18-32
- DEMİRALP, Nurcan (2007). "Coğrafya Eğitiminde Materyaller ve 2005 Coğrafya Dersi Öğretim Programı", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, C.15,S.1, ss. 373-384.
- GÜLEÇ, Selma ve ALKIŞ, Seçil (2003). "İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Derslerdeki Başarı Düzeylerinin Birbirleriyle İlişkisi". **İlköğretim Online E-Dergi**. S.2, ss. 19-27.
- HAGAMAN, Jessica L ve REİD, Robert (2008). "The Effects of the Paraphrasing Strategy on the Reading Comprehension of Middle School Students at Risk for Failure in Reading", **Remedial and Special Education**, C.29, S.4, ss. 222-234.
- KAPUSUZUĞLU, Şaduman (2004). "İlköğretim Düzeyinde Sınıf Yönetimi Uygulamalarının Öğrenci-Öğretmen Görüşleri Ve Sınıf Yönetimi Profilleri Açısından Değerlendirilmesi", **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, İnönü Üniversitesi, Eğitimi Fakültesi, Malatya.
- KARADÜZ, Adnan (2006). "İlköğretim Türkçe Dil Bilgisi Kitaplarının "Öğreticilik" Kavramı Bağlamında Eleştirisi", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 21, ss.13-31.
- KARAMUSTAFAOĞLU, Orhan (2006). "Fen ve Teknoloji Öğretmenlerinin Öğretim Materyallerini Kullanma Düzeyleri: Amasya İli Örneği", **AÜ. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.1, S.1, ss. 90-101.
- KAYA, Yahya Kemal (1993). **İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış: Eğitimde Model Arayışı**. Bilim Yayınları, Ankara.
- KESKİN, H.Kağan., YAPICI, Şenay (2008). "Başarılı Ve Başarısız Öğrencilerin Kişilik Özellikleri İle İlgili Öğretmen Ve Veli Görüşleri", **Kocatepe Üniversitesi Kuramsal Eğitimbilim**, C.1., S.1, ss. 20-32.

- KIZILOK, Hakkı (2001). "Sınıf Ortamında Öğretmen Öğrenci İletişiminin Yatay veya Dikey Olmasının Öğrenme Üzerindeki Etkileri", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, S.25 (1), ss.151-159.
- KOÇ, Mustafa, AVŞAROĞLU, Selahattin ve SEZER, Adem (2004). "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle Problem Alanları Arasındaki İlişki", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 11, ss. 499-513.
- OKUR, Talip (2006). **Geometri Dersindeki Başarısızlık Nedenleri ve Çözüm Yolları**, Sakarya Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya.
- OLCAY, Atınc ve DÖŞ, İzzet (2009). "Ortaöğretimde Başarıyı Olumsuz Etkileyen Unsurların Öğrenci Boyutuyla Tespitine Yönelik Bir Uygulama", **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S. 8(1), ss.131 -155.
- ÖZDEN, Yüksel (Editör) (2005). **Eğitim ve Okul Yöneticiliği El Kitabı**. Pegema Yayıncılık, Ankara.
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem (2002). **Bireyi Tanıma Teknikleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- SEZER, Özcan (2007). "Sınıf Tekrar Eden Öğrencilerin Bazı Demografik Özellikleri ile Bu Öğrenciler ve Öğretmenlerinin Sınıf Tekrar Etme Hakkındaki Görüşleri", **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 8(14), ss. 31-48.
- SUCUOĞLU, B., ÜNSAL, P. ve ÖZOKÇU, O (2004). "Kaynaştırma Sınıfı Öğretmenlerinin Önleyici Sınıf Yönetimi Becerilerinin İncelenmesi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**, S. 5 (2), ss. 51-64.
- ŞAHİN, Ali (2007). "Türk Kamu Yönetiminde Yönetimsel İletişim ve Bu Konuda Düzenlenen Bir Anket Çalışmasının Sonuçları", **Maliye Dergisi**, S.152, ss. 81-102.
- ŞAMA, Erdoğan., TARIM, Kürşat (2007). "Öğretmenlerin Başarısız Olarak Algıladıkları Öğrencilere Yönelik Tutum ve Davranışları", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**, S. 5 (1), ss. 135-154.
- ŞEKER, Renan, ÇINAR, Derya ve ÖZKAYA, Abdulkadir (2004). "*Çevresel Faktörlerin Üniversite Öğrencilerinin Başarı Düzeyine Etkileri*", **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, İnönü Üniversitesi, Eğitimi Fakültesi, Malatya.
- TAYMAZ, Haydar (2010). **Eğitim Sisteminde Teftiş Kavramlar İlkeler Yöntemler**, Pegema Yayıncılık, Ankara.
- TEKBİYİK, Ahmet (2006). "Lise Fizik I Ders Kitabının Okunabilirliği Ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu", **Kastamonu Eğitim Dergisi**, S. 14 (2), ss. 441-446.
- TÖREMEN, Fatih (2001). **Öğrenen Okul**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ULUDAĞ, Erdoğan (2002). "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Yazım Ve Noktalama Kurallarını Uygulama Beceri Düzeyleri", **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 4 (1), ss. 97-114.
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

TEACHERS' VIEWS ABOUT THE CAUSES OF FAILURE OF THE SECONDARY SCHOOL STUDENTS

İzzet DÖŞ*

Abstract

The aim of this study is to determine the causes of failure of the secondary school students according to teachers' views. The study has been carried out with the semi-structured interview form as including all the institutions of the general secondary education which are in Hakkari, applying to the views of some of the teachers working in these schools. 54 teachers' interview forms from 220 teachers in 12 schools have been evaluated. Five open ended questions have been asked in data collection tool and frequencies have been examined in the data analysis. In total, 113 causes of failure have been stated for the students, parents, teachers and regional dimensions.

Key Words: Secondary education, failure, the causes of failure

* Hakkâri Provincial Directorate of National Education, Head of Education Inspectors.